

Voortgangsrapportage 2015

Rijksstructuurvisie Amsterdam – Almere – Markermeer

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Voortgang realisatie drievoudige ambitie RRAAM	5
2.1	De stedelijke ambitie	5
2.1.1	Stedelijke ontwikkeling	6
2.1.2	Relevante projecten	6
2.2	De bereikbaarheidsambitie	8
2.2.1	Ontwikkeling bereikbaarheid	9
2.2.2	Relevante projecten	9
2.3	De ecologische ambitie	10
2.3.1	Ontwikkeling ecologie	10
2.3.2	Relevante projecten	11
3.	RRAAM in de context van de ontwikkeling van de Noordvleugel.....	12

1. Inleiding

De Noordvleugel van de Randstad is nationaal gezien één van de belangrijkste economische motoren, die zich kan meten met andere topregio's in Noordwest-Europa. De Noordvleugel omvat het samenhangende stedelijke netwerk van het Noordzeekanaalgebied tot en met Utrecht, Amersfoort en Almere, met Amsterdam in het centrum. Aan de zuidkant bevindt zich een aaneenschakeling van grote functies als de Mainport Schiphol, het zaken centrum de Zuidas, de Jaarbeurs Utrecht en diverse grote woon- en werkgebieden.

In november 2013 heeft het Rijk de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer vastgesteld. Met deze Rijksstructuurvisie wordt ingezet op versterking van de agglomeratiekracht van de Noordvleugel en daarmee op verbetering van de internationale concurrentiepositie van de Randstad als geheel. Het toekomstperspectief van het Rijk is een sterke internationaal concurrerende regio, waarin een aantrekkelijk vestigingsklimaat wordt gecreëerd met een goede bereikbaarheid en unieke natuur- en recreatiegebieden in en rond het Markermeer-IJmeer.

Hierbij kiest het Rijk ervoor om de verstedelijking in deze regio zoveel mogelijk te concentreren in bestaand stedelijk gebied en langs de bestaande infrastructuurcorridors op de as Haarlemmermeer-Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad. De agglomeratiekracht wordt hiermee versterkt. Een verdere groei van Almere met hieraan gekoppeld een verbetering van de bereikbaarheid van Almere met Amsterdam en Utrecht zijn het toekomstperspectief. Daarnaast wordt gestreefd naar vooruitgang van de ecologische kwaliteit in het Markermeer-IJmeer. Rondom het Markermeer-IJmeer worden binnen het toekomstperspectief in Amsterdam (locatie IJburg) en in Almere (locatie Pampus) unieke stedelijke milieus ontwikkeld.

Er is gekozen voor een organische ontwikkeling, waarbij gefaseerd naar het toekomstperspectief wordt toegewerkt. Dit is door Rijk en regionale overheden bekrachtigd in de Bestuursvereenkomst RRAAM¹ en in de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0. De groei en de daarbij horende investeringen in de integrale ontwikkeling van de stad en haar omgeving, biedt Almere de kans zich door te ontwikkelen als een meerkernige stad met een groene kwaliteit midden in het stedelijk netwerk van de Noordvleugel.

Groot Project-light

Met het vaststellen van de Rijksstructuurvisie is de eerste fase van de MIRT-verkenning voltooid. Een vervolg op de MIRT-verkenning naar verdere infrastructuurmaatregelen wordt gestart als er voldoende stedelijke druk is opgebouwd (25.000 nieuwe woningen in Almere t.o.v. 2010 en zicht op afronding van IJburg II in Amsterdam).

In de procedurevergadering van 2 oktober 2013 heeft de Tweede Kamer (TK) besloten de status van Groot Project voor RRAAM ook in deze uitvoeringsfase te willen handhaven. Met de TK zijn maatwerkafspraken gemaakt over de informatievoorziening. Het gaat daarbij om een minder zware proces- en beheersverantwoording dan gebruikelijk is volgens de Regeling Grote Projecten.

Conform de Tweede Herziene Uitgangspuntennotitie van 26 maart 2015 (Kamerstuk 31 089, nr. 116), de reactie van de minister van IenM daarop (Kamerstuk 31 089, nr. 117) en de beantwoording schriftelijke vragen (Kamerstuk 31 089, nr. 118) gaat deze rapportage over de voortgang in de ontwikkeling van de drievoudige ambitie uit de Rijksstructuurvisie (hoofdstuk 2) en de bijdrage van RRAAM aan de ontwikkeling van de Noordvleugel (hoofdstuk 3).

---

¹ RRAAM: Rijk - Regioprogramma Amsterdam – Almere – Markermeer

Rijksrol

Waar het gaat om verstedelijking staan in deze fase primair de gemeente Almere en de regionale partners aan de lat. Het Rijk levert in deze uitvoerende fase van RRAAM naast haar kaderstellende rol een faciliterende en stimulerende bijdrage. Dat doet het Rijk door het scheppen van de juiste condities, mee te denken en te werken met de regio, de voortgang te monitoren en door bijvoorbeeld de inbreng van de opbrengsten van verkoop van standaardkavels op rijksgronden in het Fonds Verstedelijking Almere (Fonds VA) ten behoeve van de ontwikkeling van Almere 2.0. De samenwerking is uitvoeringsgericht vormgegeven. Dit betekent dat sturing zoveel mogelijk direct door de partijen en dicht op de projecten gebeurt. Zo is voor een goede gezamenlijke, integrale en gecoördineerde aanpak van de stedelijke ontwikkeling van Almere het Overleg Almere 2.0 ingesteld, waaraan de gemeente Almere, de provincie Flevoland en een aantal rijksvertegenwoordigers deelnemen. Voor de verbetering van de bereikbaarheid van Almere via de weg en het spoor gaat het vooral om investeringen door het Rijk, die via het reguliere MIRT-traject lopen. Voor het Markermeer-IJmeer is een Stuurgroep onder leiding van het ministerie van EZ ingesteld om tot de gewenste ecologische versterking van het Markermeer-IJmeer te komen.

2. Voortgang realisatie drievoudige ambitie RRAAM

Op 13 november 2013 is de Rijkstructuurvisie Amsterdam – Almere – Markermeer (hierna: Rijkstructuurvisie) vastgesteld. Met de Rijkstructuurvisie zet het Rijk, samen met de regio, in op de versterking van de agglomeratiekracht van de Noordvleugel en daarmee op verbetering van de internationale concurrentiepositie van de Randstad als geheel. In de Rijkstructuurvisie wordt de drievoudige ambitie van RRAAM beschreven:

- de stedelijke ambitie (integrale ontwikkeling van Almere met 60.000 woningen als samenhangend onderdeel van de Noordvleugel);
- de bereikbaarheidsambitie (de bereikbaarheid op de corridor Schiphol / Amsterdam – Almere – Lelystad);
- de natuur en recreatie ambitie (ontwikkeling van een 'Toekomstbestendig Ecologisch Systeem' (TBES) in het Markermeer-IJmeer).

Hoofdpijnen Rijkstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer

1) De Noordvleugel is een sterke internationaal concurrerende regio, waarin een aantrekkelijk vestigingsmilieu wordt gecreëerd met een goede bereikbaarheid en aantrekkelijke natuur- en recreatiegebieden.

2) Almere ontwikkelt zich tot een primair westelijk georiënteerde stad met 60.000 nieuwe woningen - voor zowel Almere zelf, de overige delen van de metropoolregio Amsterdam als de Utrechtse regio - en een forse groei van het aantal arbeidsplaatsen. Een diverse stedelijke omgeving wordt ontwikkeld met onder andere (hoog)stedelijke, landelijke en suburbane woonmilieus, die complementair zijn aan de al aanwezige woonmilieus in Almere en de regio. Het ontwikkelen van een goede sociale en economische structuur in Almere is onderdeel van de opgave, inclusief een financieel verantwoorde wijze van realiseren.

3) Met geplande investeringen in weg en openbaar vervoer op de corridor Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad kan de mobiliteitsgroei in de regio op goede wijze worden gefaciliteerd en de ontwikkeling van Almere worden voortgezet. In het toekomstperspectief is de stad Almere, inclusief de nieuwe woninglocaties, goed bereikbaar. Het toekomstige Almere wordt verdergaand verankerd in het stedelijk regionaal netwerk. Een IJmeerverbinding is hierbij de stip op de horizon. De gemeente Almere stelt positieve besluitvorming over de IJmeerverbinding als voorwaarde voor de ontwikkeling van Almere Pampus.

4) Het Markermeer-IJmeer is een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) waardoor een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving ontstaat met aantrekkelijke natuur- en recreatiegebieden. Hierbij wordt ook invulling gegeven aan Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. Het robuuste ecologische systeem creëert juridische ontwikkelruimte voor onder meer recreatieve, infrastructurele en stedelijke ontwikkelingen in en rond het Markermeer-IJmeer.

5) Via een organische ontwikkeling met een gefaseerde aanpak wordt toegewerkt naar dit toekomstperspectief. Organische ontwikkeling gaat uit van geleidelijkheid, adaptieve planning en een stap-na-stap aanpak, gericht op het benutten van kansen die zich voordoen. De stip op de horizon geeft de richting aan voor het handelen van overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgers.

2.1 De stedelijke ambitie

Het toekomstperspectief voor Almere is een westelijk georiënteerde stad met circa 60.000 nieuwe woningen ten opzichte van 2010 en een forse groei van het aantal arbeidsplaatsen. Het is hier prettig om te wonen, te werken en te recreëren. Almere is volwaardig onderdeel van het regionale mobiliteitsnetwerk van de Noordvleugel. Er is geen vaststaand eindbeeld of vaste einddatum voor de ontwikkeling vastgelegd, maar er wordt op adaptieve wijze, stapsgewijs, naar het toekomstperspectief toegewerkt. De markt vraagt naar woningen en bedrijfslocaties is daarbij sturend. De overheid legt wel de hoofdstructuur en de programmatische bandbreedte van de gebiedsontwikkelingen vast. Die worden afgeleid van het toekomstperspectief en de verdere uitwerking ervan. Initiatieven voor stedelijke ontwikkeling komen meer bij burgers en bedrijven te liggen. Het Rijk kiest ervoor om op Noordvleugelniveau de verstedelijking zoveel mogelijk te concentreren in bestaand stedelijk gebied en langs bestaande infrastructuurcorridors op de as

Haarlemmermeer-Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad. Daarnaast kan een deel van de regionale behoefte aan nieuwe woningen door uitbreiding van Almere worden opgevangen.

2.1.1 Stedelijke ontwikkeling

In de Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland is het uitgangspunt dat er nog ongeveer 440.000 woningen zullen worden toegevoegd in het kerngebied van de Noordvleugel tot 2040, waarvan circa 300.000 woningen in de Metropoolregio Amsterdam. Volgens de monitor plancapaciteit is thans in de Noordvleugel locatiedcapaciteit voor ongeveer 340.000 woningen gevonden. Dit is zogenoemde 'harde' en 'zachte' plancapaciteit bijeen genomen. De onderscheiden locaties in Almere leveren daarvan een substantieel aandeel met circa 60.000 woningen. Bij de eerste stappen op weg naar het toekomstperspectief ligt het accent op de stedelijke ontwikkeling van Almere². De marktvraag naar woningen en bedrijfslocaties is hierbij sturend.

In Almere zijn in de periode 2010-2014 circa 4.400 nieuwe woningen bijgebouwd³. Na 2010 is vooral gebouwd in Almere Poort en Noorderplassen. Het aantal verleende bouwvergunningen in 2014 bedroeg 640, een stijging van 140 t.o.v. 2013. De woonmilieu's in Almere zijn onderscheidend in de Noordvleugel. Het gaat dan om groenstedelijke en ook meer landelijke en dorpse woonmilieu's tegen een relatief gunstige prijs-kwaliteitverhouding die elders in het kerngebied van de Noordvleugel relatief beperkt beschikbaar zijn.

Waar Almere in eerdere jaren eerst en vooral een 'instroom' van nieuwe bewoners vanuit Amsterdam kon verwelkomen zien we nu dat de instroom gevarieerder is geworden. Nieuwe bewoners komen nu relatief meer vanuit andere provincies van ons land (bijvoorbeeld uit het noorden): de gemeente Almere met haar relatief meer ontspannen woningmarkt fungeert in toenemende mate als een 'stepping stone' voor vestiging in de noordelijke Randstad.

In 2014 nam het aantal banen in Almere af met 1%, in het jaar daarvoor was dit nog een afname van 3,5%. De werkgelegenheidsdaling is het sterkst in de landbouw en nijverheid (-15% tussen 2010-2014) en de dienstverlening (-9,6% tussen 2010-2014). De werkgelegenheid in de zorgsector is in de periode 2010-2014 gestegen met 7,3%.

2.1.2 Relevante projecten

Fonds Verstedelijking Almere

Voor de realisatie van Almere 2.0 hebben Rijk, provincie Flevoland en de gemeente Almere één gezamenlijk Fonds Verstedelijking Almere (Fonds VA) opgericht. Dit Fonds is bedoeld voor investeringen in projecten ten behoeve van de integrale ontwikkeling van Almere 2.0. Alle drie de partners dragen financieel bij aan dit Fonds (zie ook kader). In 2015 hebben 2 stortingen in het Fonds VA plaatsgevonden te weten een storting van de gemeente Almere van 7.0 miljoen betreffende een decentralisatieuitkering uit het Gemeentefonds (ten behoeve van de groeiopgave van de gemeente Almere) en de provincie Flevoland heeft 2.0 miljoen (ten laste van het provinciaal budget voor 2016) gestort. Zodra rijksgronden in Almere Oosterwold worden verkocht, zal het Rijk deze opbrengsten ten goede laten komen aan het Fonds.

In 2015 is een start gemaakt met de verdere vormgeving van het Fonds VA en is het eerste jaarprogramma (2015) vastgesteld. Het beheer van het Fonds is ondergebracht bij de gemeente Almere. Het eerste jaarverslag komt in 2016 beschikbaar.

---

² In de Rijksstructuurvisie is vastgelegd dat deze ontwikkeling voorwaardelijk is voor het vervolg van de MIRT-verkenning. Grote rijksbesluiten inzake nieuwe infrastructuur zijn weer aan de orde zodra er in Almere 25.000 nieuwe woningen zijn gebouwd t.o.v. 2010 en er zicht is op de afronding van IJburg II.

³ Link naar de cijfers:

2010-2011: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=7413&D1=4-14&D2=120&D3=22-23&VW=T>
2012-2014: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=81955NED&D1=a&D2=1&D3=112&D4=16,33,50&VW=T>

Meerjarenprogramma

Het meerjarenprogramma beoogt een beeld te geven van waar de gemeente Almere over 5 jaar zou moeten staan, met een doorkijk naar 10 jaar. Het meerjarenprogramma bevat tevens een overzicht van de beschikbare financiële middelen voor de komende 5 jaar met een prognose voor de 5 jaar daarna. Het meerjarenprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd. Aan de opstelling van het eerste meerjarenprogramma wordt momenteel gewerkt.

Jaarprogramma 2015

Het jaarprogramma Fonds VA 2015 is vastgesteld door het Overleg Almere 2.0. Van het beschikbare bedrag van 9,0 miljoen wordt 1,1 miljoen besteed aan de organisatie van Almere 2.0, 10,29 miljoen aan projecten die bijdragen aan de realisatie van de ambitie van Almere 2.0 en wordt 1 miljoen gereserveerd voor grotere projecten op de middellange termijn (magneetfunctie). Het tekort van 2,39 miljoen in 2015 wordt ten laste gebracht van het beschikbare budget in 2016. In het jaarprogramma 2015 zijn de volgende projecten opgenomen: Doorontwikkeling straatkubus, Upcycle station als aanjager voor de circulaire economie, Pampushout zuid/Lusthof, Energiefonds, Rondje Weerwater en Floriade Werkt!

Jaarprogramma 2016

Het Overleg Almere 2.0 heeft tevens het jaarprogramma 2016 vastgesteld. Er is 1 miljoen gereserveerd voor de organisatie van het FVA en 3 miljoen voor grotere projecten op de middellange termijn. In het jaarprogramma 2016 zijn de volgende projecten opgenomen: MKB financieringsfaciliteit, Versterken kennisinfrastructuur, Transitieprogramma stedelijke grondstoffen en Laadstation Zero Emissie, voor een bedrag van totaal 4,7 miljoen. De gemeente Almere is verantwoordelijk voor de financiële verantwoording van de middelen.

Werking van het Fonds Verstedelijking Almere

De besteding van de middelen vindt plaats op basis van een jaarlijks op te stellen jaarprogramma. De werkwijze van het Fonds VA heeft een jaarcyclus waarin drie procesgangen volgtijdelijk plaatsvinden:

1. het opstellen en vaststellen van het meerjarenprogramma en het jaarprogramma Almere 2.0;
2. het beschikbaar stellen van middelen en uitvoeren van concrete projecten;
3. het verantwoorden van de uitvoering van het jaarprogramma Almere 2.0 via een jaarrekening en een accountantsverklaring van de gemeente Almere.

Besluitvorming over het meerjarenprogramma, het jaarprogramma en jaarrekening vindt plaats in het Overleg Almere 2.0. Hierin zijn zowel het Rijk, als de provincie Flevoland en de gemeente Almere vertegenwoordigd. Het aandragen en uitvoeren van projecten is een primaire verantwoordelijkheid van de gemeente Almere (en de provincie Flevoland). De gemeente Almere is verantwoordelijk voor en toont aan dat de projecten een concrete bijdrage leveren aan de doelstellingen. Opzet en werking van het Fonds betreft een gezamenlijke verantwoordelijkheid van partijen, de financiële verantwoording betreft een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Periodiek zullen doeltreffendheid en doelmatigheid worden geëvalueerd.

Het Fonds VA wordt gevoed met gemeentelijke, provinciale en rijksbijdragen.

- A. De gemeentelijke bijdrage aan het Fonds bestaat uit:
  1. De gerealiseerde opbrengst bij verkoop van huidige gemeentelijk grondbezit in Almere Oosterwold (ca 60 ha., exclusief wegen);
  2. Een bijdrage uit het Gemeentefonds gerelateerd aan Almere 2.0: 7 miljoen per jaar.
- B. De provinciale bijdrage bestaat uit:
  1. Periode 2016-2020: 6,2 miljoen per jaar;
  2. Periode na 2020: 6,7 miljoen per jaar.
- C. De bijdrage van het Rijk is gemaximeerd tot de gerealiseerde opbrengst van de verkoop van rijksgrond voor maximaal 15.000 standaardkavels en bestaat uit:
  1. De gerealiseerde opbrengst van de verkoop van rijksgrond in Almere Oosterwold benodigd voor 7.000 standaardkavels;
  2. Op termijn als Almere Pampus wordt ontwikkeld: de gerealiseerde opbrengst van de verkoop van rijksgrond in Almere Pampus benodigd voor 8.000 woningen.

Lange termijn investeringsstrategie Almere (LISA)

Als richtinggevend voor het Fonds VA heeft de gemeente Almere een investeringsstrategie voor de lange termijn vastgesteld, die door de Provincie Flevoland en door het Rijk wordt ondersteund. Het doel van LISA is een strategie te hanteren die een ordende werking heeft op de inzet van overheidsmiddelen in de ontwikkeling en groei van de stad. De daarbij gekozen strategie is om de uitvoering van Almere 2.0 langs twee programmalijnen te laten plaatsvinden:

1. *Growing Green Almere: een gezonde en groene stad*
2. *Stad van experiment: (ruimte voor) het nieuwe pionieren*

Investeringsprogramma Flevoland Almere

Naast het Fonds VA rondt de provincie in 2015 de investeringen uit haar Investeringsprogramma Flevoland Almere (IFA-2) af.

Experimenten woningmarkt en Woningbouwatelier Almere

In maart 2015 is een gezamenlijk Woningbouwatelier Almere van het ministerie van BZK (Wonen & Bouwen), het Rijksvastgoedbedrijf en gemeente Almere gestart, bedoeld om experimenten op te zetten en uit te voeren op het gebied van wonen en woningbouw. De experimenten gaan bijvoorbeeld over nieuwe woonconcepten, wonen en zorg, betaalbaarheid en financiering, nieuwe technieken en materialen en innovaties in het bouwproces. Zo is bijvoorbeeld in 2015 de prijsvraag Goedhuurwoningen uitgeschreven met als ambitie het realiseren van woningen met woonlasten (huur plus energie) onder 550 euro per maand. Partijen zijn uitgedaagd mee te denken aan het doorbreken van de trend van de steeds maar duurder wordende huurwoningen in Almere en elders in Nederland. De prijsvraag heeft 20 inzendingen opgeleverd. Zowel lokale corporaties als nieuwe partijen hebben in samenwerking met bouwende partijen en architecten woonconcepten aangedragen die voorzien in het groeiende tekort aan betaalbare huisvesting in Almere. Vijf partijen krijgen nu een vergoeding om hun plan in een aantal maanden verder uit te werken.

Gebiedsontwikkeling Oosterwold

Oosterwold wordt uitgevoerd onder de Crisis- en herstelwet. In afwijking van 'gebruikelijke bestemmingsplannen' heeft het bestemmingsplan het karakter van een Omgevingsplan en passend bij de organische vorm van ontwikkeling een looptijd van 20 jaar. Het bestemmingsplan Oosterwold ligt inmiddels ter inzage en is volledig in lijn met de nieuwe Omgevingswet. Oosterwold is één van de meest vooruitstrevende gebiedsontwikkelingen van Nederland. Het gaat om een gebied waarbij geen gedetailleerd uitbreidingsplan is vastgesteld, maar een eenvoudige set van spelregels die een veelheid van particuliere initiatieven mogelijk maakt. Het voorziet in de vraag naar groene woonmilieus. Binnen de spelregels worden initiatiefnemers uitgenodigd om het gebied zelf in te richten met groen, landbouw en wegen. De rol van de gemeente is zeer beperkt. Er hebben zich inmiddels meer dan 160 initiatiefnemers gemeld (bestaande uit 1 of meer huishoudens). Met enkele tientallen initiatiefnemers zijn inmiddels (intentie)overeenkomsten gesloten.

Gebiedsontwikkeling Almere Centrum Weerwater

Het Rijk, de provincie Flevoland en de gemeente Almere werken gezamenlijk aan het gebied Almere Centrum Weerwater. Niet alleen wordt de A6 in dit gebied verbreed, ook zal hier de Wereldtentoonstelling Floriade in 2022 plaatsvinden. Het gebied kan dienen als een *living lab* voor een aantal nationale topsectoren (tuinbouw en uitgangsmaterialen, agri en food, water). Het landschapsplan voor de inpassing van de A6 is inmiddels vastgesteld. Op basis hiervan is de aanbestedingsdialoog gestart. Ook het masterplan Floriade is in 2015 vastgesteld. Hiermee ligt de ruimtelijke hoofdstructuur van zowel de Wereldtentoonstelling als de daaropvolgende gebiedsontwikkeling vast.

2.2 De bereikbaarheidsambitie

Met geplande investeringen in weg en openbaar vervoer op de corridor Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad kan de mobiliteitsgroei in de regio op goede wijze worden gefaciliteerd en de ontwikkeling van Almere worden voortgezet. In het toekomstperspectief is de stad Almere inclusief

de nieuwe woningbouwlocaties goed bereikbaar. Het toekomstige Almere wordt verdergaand verankerd in het stedelijk regionaal netwerk. Een IJmeerverbinding is hierbij de stip op de horizon, gekoppeld aan de ontwikkeling van Almere Pampus.

2.2.1 Ontwikkeling bereikbaarheid

Het aantal in- en uitstappers in Almere in de trein is met ruim 10% gegroeid tussen 2012 en 2013, vooral als gevolg van de opening van de Hanzelijn en station Almere Poort. In 2014 is op de A6, de A9 en de A27 de reistijd verbeterd, wat onder andere komt door de nieuw aangelegde spitsstroken op de A6 en de A9.

2.2.2 Relevante projecten

OV SAAL

OV SAAL Lange Termijn (LT) maakt onderdeel uit van RRAAM, maar komt in deze uitvoeringsfase van RRAAM niet aan de orde. Een vervolgonderzoek naar verdere infrastructuurmaatregelen (vervolg MIRT-verkenning) vindt plaats zodra er 25.000 nieuwe woningen in Almere t.o.v. 2010 zijn gerealiseerd en er zicht is op afronding van IJburg II in Amsterdam. Dan zal ook OV SAAL LT onderdeel uitmaken van de informatievoorziening aan de TK.

In onderstaande tabel is de stand van zaken weergegeven m.b.t. voor RRAAM relevante bereikbaarheidsprojecten.

		Totaal beschikbare bedrag
<i>SAA: snelwegen Schiphol, Amsterdam en Almere</i> - A10-Oost/ A1 Diemen: Uitbreiding naar 2x4 rijstroken - A1/A6 Diemen – Almere Havendreef: O.a. uitbreiding naar 2x5 rijstroken - A9 Holendrecht – Diemen (Gaasperdammerweg) O.a. uitbreiding naar 2x5 rijstroken + wisselstrook - A6 Almere Havendreef – Almere Buiten-Oost O.a. uitbreiding naar 2x4 rijstroken - A9 Badhoevedorp – Holendrecht (Amstelveen) O.a. uitbreiding: 2x4 rijstroken	➤ Gereed (2014) ➤ In aanbouw: 2014-2020 ➤ In aanbouw: 2015-2020 ➤ In voorbereiding: bouw 2017-2022 ➤ In voorbereiding: bouw 2019-2026	5.066 mln
<i>OV-SAAL (Schiphol, Amsterdam, Almere, Lelystad):</i> - Spoorverdubbeling Zuidtak (Riekerpolder-Utrechtboog) - Geluidsmaatregelen Weesp-Muiderberg - Geluids- & inframaatregelen Almere-Lelystad - OV-SAAL MLT	➤ In aanbouw: 2012-2016 ➤ Gereed (2014) ➤ In aanbouw: 2014-2016 ➤ Planuitwerking: bouw 2019-2022	1.182 mln
<i>Verbreding A27 Utrecht Noord en Eemnes, o.a.:</i> - Uitbreiding naar 2x3 rijstroken - Spitsstrook Utrecht Noord – Bilthoven	➤ Tracébesluit gereed; aanbestedingsprocedure ➤ Bouw 2016-2018	261 mln

Zie: MIRT Overzicht 2016 <http://mirt2016.mirtoverzicht.nl>

Stedelijke Bereikbaarheid Almere

Het Rijk, de provincie Flevoland en de gemeente Almere werken gezamenlijk aan het verbeteren van het onderliggend wegennet in en om Almere. Hiertoe is een pakket aan maatregelen van 142,5 miljoen vastgesteld. Het gaat onder meer om het verbreden van een tweetal provinciale wegen die aansluiten op de A6. De verkenning van de verbreding van de Waterlandseweg is afgerond, de planuitwerking loopt. De verkenning van de verbreding van de Hogering loopt en wordt gekoppeld aan de uitvoering van de verdubbeling van de A6. Tevens wordt een serie aan doorstromingsmaatregelen op het gemeentelijk wegennet uitgevoerd.

2.3 De ecologische ambitie

Ecologisch is de kwaliteit van het Markermeer en het IJmeer sinds de afsluiting van het IJsselmeer (1976) fors achteruit gegaan. Door verschillende processen, waaronder een sterke afname van de fosfaatbelasting, is het voedselaanbod voor vogels sterk gedaald. Deze neerwaartse ontwikkeling van de natuurwaarden wordt versterkt door de aanwezigheid van slib. Voor wat betreft de natuur zien Rijk en de overheden in de Noordvleugel een Toekomst Bestendig Ecologisch Systeem (TBES) als het gewenste toekomstperspectief voor het Markermeer-IJmeer. Door het TBES ontstaat een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving met aantrekkelijke natuur en ruimte om de gewenste ruimtelijke en recreatieve ontwikkelingen mogelijk te maken.

2.3.1 Ontwikkeling ecologie

Natuurthermometer Markermeer-IJmeer

Om bestuurders een handvat te bieden voor het verkrijgen van inzicht in de toestand van het Markermeer-IJmeer is het instrument Natuurthermometer Markermeer-IJmeer ontwikkeld. De thermometer bestaat uit drie samengestelde onderdelen: Natura 2000-indicatoren, KRW-indicatoren en systeemcondities TBES. Gezamenlijk geven zij een beeld hoe het staat met de natuur in het Markermeer-IJmeer. Het instrument moet helpen bij het bepalen of er een natuuropgave is of mogelijk ruimte voor economische ontwikkelingen. Of iets kan moet uiteindelijk in de vergunningverlening voor de Natuurbeschermingswet en KRW worden vastgesteld. Het geeft wel richting aan wat voor mogelijkheden er zijn en waar.

De natuurthermometer maakt onderdeel uit van het ecologisch boekhoudsysteem Markermeer-IJmeer, dat door de Stuurgroep Markermeer-IJmeer wordt opgezet voor het bepalen van het netto resultaat van natuurmaatregelen en mogelijke ruimtelijke ontwikkelingen. Dit als onderdeel van de programmatische aanpak Markermeer-IJmeer.

Indicatieve stand 2014 van de natuurthermometer Markermeer-IJmeer

Een eerste versie van de natuurthermometer is gereed, maar het instrument is nog in ontwikkeling. Zo is bijvoorbeeld duidelijk waar kennis nog ontbreekt, dit wordt aangevuld voor de volgende thermometer over 3 jaar. De uitkomsten van de natuurthermometer voor 2014 zijn daarom indicatief voor de vraag of het Markermeer-IJmeer er op dit moment al of niet ecologisch voldoende goed bij ligt.

De *Natura 2000-thermometer* geeft de indicatie dat het Markermeer-IJmeer gemiddeld voldoet aan de Natura 2000 doelen. Dat wil zeggen, het oppervlak en kwaliteit van de leefgebieden van de meeste soorten voldoen aan de Natura 2000-instandhoudingsdoelstelling (behoud). Voor de mossetende soorten, voor het broedgebied van de visdief en de slaapplaatsfunctie voor smienten is er een natuuropgave. Binnen de potentiële leefgebieden voor deze soorten zijn daarom in beginsel geen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk die een negatieve impact hebben op deze soorten. Er moeten eerst maatregelen komen om de leefgebieden voor deze soorten te verbeteren.

Voor de *KRW-thermometer* is het oppervlak ecologisch relevant areaal (ERA) een belangrijk aspect en de indicatie is dat het daarmee goed gaat in het Markermeer-IJmeer. Het ERA betreft het areaal dat potentieel geschikt is voor waterplanten, oeverplanten, macrofauna en vis. Hoewel door eerdere ruimtelijke ontwikkelingen een klein deel van het ERA in het Markermeer-IJmeer verloren is gegaan, is conform de vergunningenpraktijk van de Waterwet ten aanzien van het ERA nog wel ruimte beschikbaar voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

De *thermometer Systeemcondities TBES* is gebaseerd op vier ecologische pijlers: Zones met helder water langs de kust, Gradiënt in slib van helder naar troebel water, Landwaterovergangen van formaat en Versterkte ecologische verbindingen. De thermometer Systeemcondities TBES laat zien dat er nog substantiële natuurmaatregelen uitgevoerd moeten worden om de gewenste ecologische

stelsysteemcondities voor het TBES te bereiken. Denk daarbij aan maatregelen zoals de Luwtemaatregelen Hoornse Hop en de Marker Wadden.

2.3.2 Relevante projecten

Luwtemaatregelen Hoornse Hop

Met het creëren van golfluwe gebieden worden slibstromen verminderd en wordt een overgangsgebied tussen helder en troebel water gecreëerd. Vissen, mosselen en waterplanten gedijen dan beter en watervogels vinden weer voldoende voedsel. Het voorkeursalternatief omvat een aantal (luwte)dammen in het gebied tussen Hoorn en Edam inclusief een aantal recreatieve voorzieningen. Het toekomstperspectief voor de lange termijn is dat dit doorontwikkelt tot een aantal eilanden.

Investerings Luwtemaatregelen Hoornse Hop: € 7,6 mln rijksbijdrage⁴, € 1,5 mln provincie Noord-Holland, € 1,5 mln provincie Flevoland.

De ministeries van EZ en IenM en de provincies Flevoland en Noord-Holland zijn de initiatiefnemende overheden.

<i>Luwtemaatregelen Hoornse Hop</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ MIRT-planuitwerkingfase medio 2017 afgerond ➤ Start realisatie 2018
-------------------------------------	---

Marker Wadden

Eerste fase Marker Wadden (realisatie)

Hier wordt – gefaseerd in de tijd – een moerasgebied aangelegd met een bijbehorend onderwaterlandschap, met behulp van slib uit het Markermeer. Dit levert een bijdrage aan de ecologische kwaliteit en aan de verbetering van watergebonden recreatie en economische ontwikkeling.

Marker Wadden wordt in een aantal stappen gerealiseerd. De eerste fase start met een uitvoeringsbudget van 50 miljoen euro, en wordt uitgevoerd door Rijkswaterstaat en Natuurmonumenten. Recent is het project aanbesteed. Gestart wordt met de aanleg van een aantal eilanden met een totale oppervlakte van minimaal 300 hectare en een onderwaterlandschap met een vergelijkbaar oppervlak dat bestaat uit paaiplaatsen, geulen en slenken.

Investerings Marker Wadden: € 15 mln EZ en € 15 mln IenM, € 15 mln bijdrage Postcodeloterij en € 5 mln provincie Flevoland en Natuurmonumenten.

<i>Marker Wadden eerste fase</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Aanbesteding in 2015 ➤ Start realisatie 2016, oplevering 1^e fase eind 2020
----------------------------------	---

⁴ In december 2015 wordt besloten of er € 6 miljoen KRW-geld (2e tranche) aan het projectbudget wordt toegevoegd.

3. RRAAM in de context van de ontwikkeling van de Noordvleugel

De Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland richt zich op het behouden en versterken van de internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel. De gezamenlijke inspanningen van Rijk en regio die daarvoor nodig zijn zijn opgenomen in de Gebiedsagenda. De monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland 2015 maakt gebruik van bestaande en afgesproken monitoren, zoals de woningbouwmonitor die door het ministerie van BZK en de provincie Noord-Holland is opgesteld. Het is een instrument om de ontwikkelingen in de Noordvleugel te kunnen volgen.

Na enkele moeilijke jaren laat de economie in de Noordvleugel in 2014 een voorzichtige opleving zien, meer dan in Nederland als geheel. Bedrijven zien de Noordvleugel nog steeds als aantrekkelijke vestigingslocatie. De werkgelegenheid in de Noordvleugel is in 2014 licht gestegen (+0,1%), daar waar landelijk gezien sprake was van een daling (-1,3%) en ook in de gemeente Almere het aantal banen in 2014 iets afnam. Opvallend is de groei in stedelijke centrumgebieden met als uitschieters de Zuidas (+8,3%) en het Utrechts stationsgebied (+3,5%). Dit onderstreept de tendens van toenemende ontwikkeling en groei van stedelijke centrumgebieden.

De Noordvleugel is in 2014 onverkort in trek als woongebied. De druk op de woningmarkt in de Noordvleugel is in 2014 verder toegenomen, doordat de woningbouwproductie met bijna 12.000 woningen achterblijft bij de instroom van nieuwe bewoners en de natuurlijke bevolkingsaanwas. In de gemeente Almere zijn in de periode 2010-2014 circa 4.400 nieuwe woningen bijgebouwd. Door de crisis is het tempo iets afgenomen. De eerstkomende jaren worden naar verwachting jaarlijks zo'n 500 à 600 nieuwbouwwoningen gerealiseerd. Voor de korte termijn is er in de gehele Noordvleugel voldoende plancapaciteit voor nieuwe woningen, maar de vraag is of deze voldoende aansluit bij de kwalitatieve vraag naar woonmilieus en woonlocaties. Door de toenemende vraag naar binnenstedelijke en dorpse woonmilieus dreigt hier een tekort te ontstaan. Daarom zal bij de aanwezige en toekomstige plancapaciteit in de Noordvleugel goed moeten worden nagegaan of deze zich op de juiste locaties bevindt en welke woonmilieus daar gerealiseerd kunnen worden.

De internationale bereikbaarheid en de bereikbaarheid via de hoofdinfrastructuur van weg en spoor in de Noordvleugel is in 2014 verbeterd, ook in Almere. Door de aantrekkende kracht van het verstedelijkt gebied komt de bereikbaarheid in dat gebied onder druk te staan. Ondanks grootschalige investeringen blijft dat een punt van zorg en het is daarom van belang de ontwikkeling van de bereikbaarheid van de stedelijke gebieden de komende jaren goed te monitoren en verder met cijfers te onderbouwen.

Om een duurzame ontwikkeling in de Noordvleugel verder vorm te geven is blijvende aandacht nodig voor de ontwikkeling van natuur en landschap, waterveiligheid en waterkwaliteit en energiebesparing en duurzame energie. De natuurthermometer voor het Markermeer-IJmeer laat zien dat er nog substantiële natuurmaatregelen uitgevoerd moeten worden om de gewenste ecologische systeemcondities te bereiken. Projecten als Luwtemaatregelen Hoornse Hop en Marker Wadden gaan naar de fase van uitvoering en zullen naar verwachting in de komende jaren een positief effect hebben op de chemische en ecologische kwaliteit van het Markermeer-IJmeer.

De monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland 2015 laat zien dat de Noordvleugel goede kaarten in handen heeft om zich verder te ontwikkelen als internationaal concurrerende en duurzame regio. Aan de realisatie van de schaa sprong Almere wordt door de overheden verder vorm gegeven. In relatie tot de binnen de Rijksstructuurvisie Amsterdam – Almere – Markermeer afgesproken doelen zal RRAAM de komende tijd nog veel aandacht blijven vragen van betrokken partijen.